

Evang., provisum videlicet Dei numine est, ut ex rerum a Christo gestarum narratione, quam Evangelista scripsere, vita recte agendae pracepta eruamus et colligamus.

ARTICULUS III.

Monita nonnulla.

79. Hæc que consequuntur, aut commentando promuntur ex verbis aut ex materie Scripturarum sacrarum, a Patribus designantur plerumque iis fisdem nominibus, quibus sensus spiritualis vere ac proprie dictus solet designari, ut sunt *sensus spiritualis, mysticus, moralis*, horumque similia, aut *intelligentia*, aut simpliciter etiam *sensus* absque ullo nomine adjectivo. Perquam apte *sensus κατὰ διάνοιαν* vocaretur, ut Græci faciunt, qui tam sensum quoque spiritalem sic vident. Non male fortasse *sensus consequentiae* latine diceremus.

80. Sensus hunc quid plane aliud esse, ac sit sensus literalis, nemo non perspicit. Sed et a sensu quoque spirituali omni ex parte differe facile intelligi ex hujus definitione; sensus enim spiritualis ex typis oritur, atque hinc in verba derivatur, hisque, aqua ac sensus literalis, vere subest, quorum nil simile habet sensus iste consequens. Imo neque *Scripturarum sensus* vere ac proprie hic dici potest, si non *sensus*, prout in tao haec disputatione usurpat, significet vel verbi notionem, vel sententiam ex plurim verborum notionibus existentem. Poterit tamen sic vocari atque haberri, in quantum Spiritus Sanctus Scriptori bibliorum suggestens sententias id providit, ut ex harum sensu sensum illum erueremus.

81. Ex doctrina superius proposita, quam ab Augustino sumus mutuati, efficiens, in hujusmodi sensu colligendo hoc unum cavere oportere, ne quid a veritate absonum, aut ineptum, aut ipsa verborum significatione omnino alienum, quodque nulla modo consequens esse videatur, promamus; hæc enim, tanquam que Scripturarum forent consecraria aut ex Scripturis colligenda, divinus harum Auctor profecto non intendebat.

82. Atamen, que ita cum Scripturarum sententia sunt connexa, ut manifesta ac necessaria consecutione ex hac conscientiant, secerienda ea sunt ab illis que alia via, puta ex nominum etymis, ex numerorum rationibus, exque aliis similibus, menti biblia legentium occurruunt, cum priora illa certo ex Scripturarum sententia consequantur, ut sunt, exempli causa, consecraria theologorum: non item posteriora, sed hac solum probabiliter plus minusve. De prioribus illis consecrariis ita scribit Gregorius Nazianzenus: « Nonne perspicuum est, ista tametsi non dicantur *in Scripturis*, tamen ex illis colligi, que hæc necessario efficiant ac probent?... Quod si, te bis quinque aut bis septem dicente, decem aut quatuordecim ex verbis tuis colligerem, aut ex eo quod animal ratione prædictum et mortale diceres, hominem esse concluderem, at tibi viderer delirare? Nequaque profecto, cum tua dicarem. Neque enim verba magis sunt ejus qui loquitur, quam illius qui loquendi necessitatim simul affert. Quemadmodum igitur hic, non ea magis qua dicuntur, quam que intelliguntur, expendenter, eodem modo ne si quid alius eorum que vel nullo modo, vel certe non satis aperte dicuntur, ex Scriptura tamen intelligi colligique reperirem, tam te nominum sycophantam pertimescerem, ut a pronuntiatione ipsa refugerem, » Orat. *De Spiritu Sancto*, que est 5 de Theologia.

II.

VARIA APOCALYPSEOS INTERPRETANDÆ SYSTEMATA.

Quam varie omnibus temporibus intellectus sit et expositus liber Apocalypses, omnibus satis notum est. Notandæ sunt autem imprimis tres hypotheses. Prima, eorum, veterum præsertim, qui totam Apocalypsin de ultimi mundi temporibus intelligent. Secunda, eorum qui in hoc libro christiana religionis seu Ecclesia Christi triumphum de Judaismo primum, tum de Ethnismo prædicti ac descripsi existimant: ita Alazar, Salmeron, Bossuetius, præclaro suo opere, cui titulus: *L'Apocalypse, ou révélation de S. Jean; Eliès Dupin, Analyse de l'Apocalypse, etc.*; De Sacy, D. Calmet, etc., recentius autem Alioli. Tertia denique, eorum qui in Apocalypsin totius Ecclesie militantis singulis suis, sex scilicet, ætatis, septima autem ætate triumphantis, historiam reperire autem: ita Holzhauser, opere cuius titulus in vers. gall.: *Interprétation de l'Apocalypse, renfermant les sept doges de l'Eglise catholique, ouvr. trad. et continué par le chan. de Wulleret; Joachim Trotti da la Chétardie, Explication de l'Apocalypse par l'histoire ecclésiastique; Anglus quidam (Carolus Walmsley, episcopus), qui sub nomine *Pastorini* in lucem edidit librum gall. translatum cum hoc titulo: Histoire abrégée de la naissance, des progrès, de la décadence, etc., de la Réform. de Luther, tirée de l'Apocalypse; Verschraegue, Clares simplicesque explications libri Apocalypses, Tornaci, 1855, etc.*

Harum interpretationum primam, cum fusius eam exponit, imo sequitur maximam partem Cornelius a Lapide, hic omittendam puto. Duas vero posteriores, a recentioribus interpretibus maxime expositas atque illustratas, in compendium redigere et quasi in conspectum oculis subjicere, opera pretium erit.

ARTICULUS I.

Bossuetii Apocalypses interpretatio

4. Scopus vaticiniorum Joannis est, ut ostendat Christi regnum et victorias, afflictæ Ecclesiæ solatio et præsidio futuras, subactis inimicis, sicut scriptum est: « Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, » Ps. cix.

Præcipuus autem inimicus est ille serpens antiquus, de quo ipse Dominus: « Inimicus homo hoc fecit; » et iterum: « Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicetur foras, » Joan. xii, 31. Ille autem diuos nascenti Ecclesiæ concitat inimicos, Judeos et Gentiles, quorum Iannes fata præcepit.

Hæc prima prædictio est in duas secta partes: de Judæis agit a capite iv, de Gentibus a ix, vers. 15, ac deinceps usque ad decimi noni finem. Capite vero xx, victus Satanæ iterum major impetu exsurgit, et iterum debellatur. Quibus prædictiobus videmus persecutorem Satanam in se et in suis devictum, ligatum, ad breve tempus solutum, ultimo et horrendo iudicio carcere aeterno conclusum, a quo mors novissima inimica destruetur, I Cor. xv, 26; Apoc. xx, 10, 12.

2. Persecutio Gentium nota est, Judaorum occultior per calumnias quibus Romanos tunc rerum patientes ac reges concitatabant. Sic enim jam inde ab initio Christum, et deinde Paulum Romanis, Jacobum fratrem Domini, imo et Petrum Herodi trididerunt. Neque excisi a Tito mitiores fuerunt; testis ipse Iannes post illud excidium, scribens ad Angelum Smyrnæ: « Blasphemaris ab his qui se dicunt Judeos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanae. » Cum ergo Judæi a proprio perseundi Christianos non desisterent, idem Iannes vidit insecuram ultionem: « Ecce, inquit, faciam illos qui se dicunt Judeos esse, et non sunt, ut veniant et adorent ante pedes tuos, » vici scilicet et prostrati Romanorum armis: quod cap. iv ac deinceps copiosius exsequetur.

3. Mitto autem in iis capitibus ea que nihil habent difficultatis, nempe iudicij apparatum, cap. iv, ab Agno reseratum librum, quo divina decreta conscripta sunt, cap. v, tum cap. vi, 1-2.

ad quatuor prima sigilla, Christum equo albo vectum, triumphatoris instar, arcu instructum, se-
quuntur satellitibus bello, fame et peste, tribus scilicet flagellis quocunque voluerit immittendis,
vers. 4, 5, 7. His ergo praemissis, quo haec flagella pertineant, Joannes demonstrabit.

4. Ad quintum sane sigillum audiuntur animæ sanctorum postulantum vindictam sanguinis
sui, et dilata vindicta, « donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi
sunt sicut et illi. » Illos autem fratres expectando, ipsos esse ex Iudeis electos, patet ex con-
textu, ubi palam et simili aenigmate signandi in frontibus, dicuntur *ex omni tribu filiorum Israel*
assumendi, ac deinde sigillatum duodecim tribus enumerantur. Insuper vers. 9 legimus: « Post
haec vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex *omnibus gentibus* et tribibus, et
populis et linguis, » etc. Ergo venientes ex tribibus *Israel* distinguuntur ab iis qui ab *universitate*
orbis tribibus orientur, quippe numerabiles ab innumerabilibus, et unius generis homines a tota
humano genere. Revera enim ac per eadem tempora sub Trajano et Adriano gravis commota est
persecutio adversus Christianos a gentilitate conversos; hic autem, ex eo quod illi ex omnibus
gentibus, memorantur tantum ut aggregati Iudeis, ut competit gentibus inservis in bonam olivam
Iudeorum, Rom. xi. Quod etiam ex eo facile confirmatur, quod per illa capita a quarto ad medium
nonum, nemo propter idola ponere dicatur adductus, sed id reservatus eidem cap. ix, vers. 20,
post plagas ab Euphrate et ab exercituibus Orientis in Romanos persecutores, inquit Valerianum
imperatorem immissas, ut statim declarabitur ad ejusdem capituli vers. 14 et 20, quod claro argu-
mento est, antecedentia vaticinata, a quarto ad octavi finem, non ad aliquos idolis addicte gentis,
sed ad Iudeorum excidium destinari.

5. Jam ergo collectis ex Iudeorum gente qui superaverant notati ac praordinati in vitam eter-
nam, nihil obstat quoniam gens perfida ultioni permisa per totum orbem dissiparetur, magna
suum strage. Itaque laxantur (viii, 7) qui cohibiti erant (vii, 4), ventorum spiritus; simul
admittuntur ad altare, quod est Christus, orationes sanctorum, sive sub altari clamantium (vi, 10),
sive etiam eorum qui de terra piis voces adjungebant (viii, 1, 2, 3, etc.); ac statim tubæ divinorum
judiciorum, ac vindictæ mundi ultrices dirum increpue, cepitque exordi ad primum clanc-
orem per aera horrenda tempesta: quo turbine, stylo propheticæ, magnas munitationes rerum et
cruenta bella portendere solent, atque more suo generatim Joannes nuntiat, *tibid. vii.* mox ad
particularia deventur. *Mons magnus*, magna potentia, quo sensu Babylon; *mons magnus ac*
pestifer, pestem ac periculum inferens gentibus; ipsam quoque Christi potentiam ex parvulo la-
pide in montem magnum crevisse memoratur. *Magnus ergo mons ardens* magna potentia spirans
iras in Iudeos toties rebellantes: *immissa in mare*, in turbam tumultuantem, et apparuit mare
multo mixtum sanguine et oppletum cadaveribus; ac turbine correptæ naves in profundum mersa
(vers. 8, 9, 10). Ergo sexanta fere milia Iudeorum easi, preter eos quos famæ ac flamma hau-
serat, distractosque vili pretio captivos innumerabiles.

Hæc victoria tanti Romanis constituit, ut ipse Adrianus, datus ea de re ad senatum litteris lau-
reatis consuetam salutem non praeficerit (Dio in *Adriano*), quo significabat luctuosam quoque
Romanis fuisse victoriæ, ut indicaret Joannes nomine magni montis igniti immissi in mare,
et ex illo undarum flammamque conficiet repercuti.

Exinde aperitur ipsa mali causa, ad tertiam tubam, « magna stella cadente de celo, » vers. 10,
11, nec poterat aptius designari Cochebas, seu Barcochebas, quo duce et impulse Iudei rebellaverant. Nam Cochebas ipso nomine *stella* dicitur, ut propheta eum non modo indicasse, sed ipso
velut nomine appellasse videatur. Tum ipse se iactabat et colo descendere, ut astrum salutem sua
genti allaturum, adhuc illo oraculo: « Orietur stella ex Jacob, » Num. xxiv, 17. Vid. Eusebium,
iv, 6. At Joannes ostendit futurum non astrum benignum fulgens e celo, sed sidus infastum.
Solent sane doctores stellarum nomine designari; doctores vero falsi et erratici, stelle quidam, sed
cadentes; et teste S. Juda, « sidera errantia. » Subdit Joannes nomen stellæ illius cadentis *absin-
thium*, vers. 11, ex effectu scilicet, quo sensu Scriptura sexanta nomina produnt; eo quod Iudei
faisi Messia Barcochebas opera mersi sint doloribus et probris, æternum depulsi ab Hierosolymæ
reliquiis, ac data tantum licentia plorandi quotannis super cineres urbis, ne reliquo ipsi nomine,
eum eam *Æliam* Adrianus *Eliam* appellaverit.

Sic adamussim congruunt omnia. Nec mirum quod Joannes haec cito ventura significaverit.

cap. 1, 3. Rursus autem jubentur animæ martyrum « requiescere ad modicum tempus, » vi, 11:
cum bellum adversus Iudeos incepit sic anno nono et ultimo Trajani; ab exitu vero Joannis
vix decimo quinto, neque ita multo post, Adriano imperatore, confectum.

Quod autem ad tubam quartam, « tercia pars solis, et tercia pars lunæ, et tercia pars stellarum
obscurata, » memoraretur, viii, 12, facile retulimus ad Deuteroseos Iudeorum per eadem tempora
introductos, et ad prophetarum oracula, auctore Akyba doctissimo Rabbinorum, adversus Chris-
tum in Akyba gratiam detorta: qua causa extitit cæcitatibus Iudeis et Gentibus, obscuratis quantum
poterat Scripturis de Christo, de Ecclesia, de Apostolorum prædicatione, ac tercia vñluti lucis parte
detracta: quanquam plus satis supererat ad convincendos infidelium animos.

6. Cap. ix, 1-13. Expeditis rebus iudaicis, Joannes transitus erat ad Gentilium ultiōnem.
Sed aliqua mora injecta est propter hereticos, et Christianis quidem ortos, sed Iudeis affines, qui
per eadem tempora existerunt: dixi Iudeis, ac post Iudeam gentem hanc immerito collo-
catos, quod, Iudeorum more, crederent Christum purum hominem, nec Deum, nec ante Mariam
fuisse. Itaque post tria vñluti ad quartam tubam audita, ubi quinta tuba insouit, *visa est* post Co-
chebam falsum Iudeorum doctorem, *altera stella*, doctor alter et falsus magister Iudeorum er-
rorum sequentum, *de celo* ac velut de summa arce doctrinæ *cedidisse*; atque has quidem reli-
quias famem iudaici in Cerintho et Ebione Joannes exciderat, scripto sub vita finem Evangelio;
sed viderat clam duratas sub Alogron nomine (Epiphanius, *heres*, 52), ac postea clarius
revicturas sub Victore Papa, duce Theodozo Byzantino, viro docto et omnibus Græcia artibus
celebri, sed præsertim confessione nominis Christi, cuius gratia detrusus in carcere, sociis ad
martyris propinquatus, ipse abnegato Christo, et tam nobili confessione velut et celo lapsus. Sed
ut etiam turpis labretur, Christi divinitatem negavit, ne in Deum, sed in hominem peccasse
videretur. Is igitur doctrina et confessione clarus ut stella cecidit: « et data est ei clavis putei
abyssi, et aperuit puteum. » Neque enim uspiam apud prophetas inveneris alias calamitates, puta
bella, pestem ferentem ex infernis sedibus emersisse, sed hæreses, sive animarum seductio,
proprium inferorum ac Satanae negotium. In Theodozo figurati, qui deinde Iudeorum opiniones
de Deo et Christo sectati, Præxes, Noetus, Sabellius, Paulus Samosatenus, etc.; imo Arius et
Nestorius, quos non hic expressos, sed in ipso fonte veluti designatos et figuratos putamus.

Sequitur: « Et aperuit puteum abyssi, et ascendit fumus putei, » etc., cap. ix, 2: quæ sane
pertendant orbi universæ tetram caliginem, retardato per hæreses cursu Evangelii, quod est mundi
lumen. Nam ab initio Celsus aliquis christianæ religionis hostes, cum eidem religione hereticorum
insanias imputabant, ac veris falsa miscebant; tum etiam quod erat exitiosissimum, christianismum
se a discordem, nihil aliud esse dicebant quam, ut cæstra secta, inventum humanum in opiniones
variabiles scissum. Locus ergo quæ « de fumo putei exierunt, » vers. 3 seqq., has hæreses de-
notant. Nullum enim est animal quod subtilius ac fallacius in domo ipsaque adeo cubilia irrepat,
aut homines feriat occulitus. Insuper non omnibus nocent haec Joannis locuta, sed iis tantum qui
« non habent signum Dei, » fidemque salutarem, pia professione velut inscriptam « in frontibus
suis. » Jamque illud singulare quod « cum habeant facies ut facies hominum (pugnacium), et
velut leonum dentes, » simul habeant capillos ut capillos mulierum, molles, effeminati, quod
etiam de Paulo Samosateno ejusque discipulis proditum (Euseb.).

His expositis sic concludit Joannes: « Væ unum (secu *primum*) abit, et ecce veniunt duo vñ-
luti haec. » Primum autem illud vñluti cum secundo collatum, ad Valerianum imperium nos deducet;
eius temporibus iudeicus errorum in Paulo Samosateni solemnissimo totius Ecclesia catholica
iudicio condemnatum esse constat, qui congruus finis rebus iudaicis, et primo vñluti est appositus.

7. Reliqua parte cap. ix, a vers. 13 ad finem, sexta insonante tuba, describuntur Parthorum
sou Persarum rediivi exercitus, initiumque labis imperio Romano ex Valeriani clade illata, qua
imperii ad Orientem conversæ vires, Gothisque qui tum primum apparetur, et reliquis occiden-
tialium partium invasoribus, ac tandem eas excisis, patefactus est aditus. Orientalium autem
exercituum characteres graphicæ Joannes exposuit, primum ex immenso equitatu, deinde ex ar-
morum genere et pugnandi modo, sagittis et ad frontem et post terga velut ex cauda eorum
immissis. Quibus plagiis non omnes quidem Romane vires consumptaæ, sed tamen tercia pars inter-
nacione deleta; et diserte adscriptum, « cæteros homines qui non sunt occisi, non egisse peniten-

tiam a colendis dæmoniis suis et simulacris aureis, argenteis, lapideis et ligneis. Ubi annotandum hic primum idola commemorata esse, ut nempe constet ad Ethnicos hanc primum spectare prophetiam.

8. Vt igitur primum abiit, eum de Judæis sumptum supplicium. Nunc, cap. x, ad Gentiles novus ordo vaticiniorum exoritur, dicente Angelo ad Joannem, vers. 41: « Oportet te iterum prophetare Gentibus, » tanquam diceret: Hactenus Judæis tantum sua fata nuntiasti: nunc vero hovo ordine prophetare oportet omnibus gentibus, totiusque imperii Romani pandenda judicia; atque haec delibasti, cap. ix, 14: nunc autem et jam dicta inculcanda sunt, et reliqua omnia plenius exequenda, cavedandumque est « de multis regibus, » sive persecutoribus (cap. xiii, xvii, 9), sive persecutionis ultoribus (*ibid.* 16). Hæc autem incipiunt a cap. xi.

9. Sequuntur sex visiones de ultione Gentium.

Prima visio, cap. xi. Conf. Lactantium, *De Morte persecut.*, cap. xix, 41. « Calcabitur sancta civitas, » id est Ecclesia christiana, eo more quo Hierosolyma quondam sub Antiochæ illustrata: nam hinc petuntur imagines propheticæ ornatus; « mensibus quadraginta duobus, » hoc est dimidio anno supra triennium, quod etiam ex Antiochæ persecutione repetitum intelligent omnes: ut res Ecclesia et statu essent quo per illud triennium cum dimidio anno sub Antiochæ res Judææ fuerant, que horum typus essent. « Duo testes » sunt innumeri martyres et confessores, qui ingruente persecutione nihilosecum Evangelium predicarunt, imo sanguine suo fecundarunt. Sane quod plerique Catholici huc Enochum et Eliam necessario invehendos putent, meminerint duos Joannis testes « a bestia qua ascendit de mari occidendos, » vers. 7, hoc est ab imperante et persecutrice Roma, cum vero Enochi et Eliæ cedes reservetur ad ultima mundi tempora, rursus soluto Satana et seviente Antichristo. Non ergo ad litteram hæc Enochi et Eliæ aptari possunt, sed tantum figurate et modo accommodatio. « Terra motus, » vers. 13, de bellis civilibus interpretandus; ejusdem versus reliqua pars, de Constantini victoria. Inter haec secundum abiit, ac tertium statim indicatum ad finem usque prophetie et Romani excidium duraturum, vers. 14.

10. Secunda visio de ultione Gentium, cap. xii.

Inter singulares Diocletianicas persecutionis characteres ac notas, nulla est insignior quam quod per tres vices insurrexit, ac totidem vicibus compressa sit per principes in Christianorum gloriam. Res autem sic se habuit: anno Christi 303, Diocletiano, Maximino Herenlio alio altero Maximiano, Galero scilicet, auctoribus, persecutio inchoata; anno 311, qui erat persecutionis octauus, edicta Galerii et Constantini Victoria siluit. Nec ita multo post, anno 312, a Maximino imperatore tanquam ex novo initio instaurata, a Constantino et Liciniu repressa est. Texto Licinius a Constanti disjunctus, ipse per se persecutionem movit, ac tercia Constantini Victoria fractus; et pax Christianorum stabili lege firmata. Jam haec a Joanne expressa, ac tres vices distincte notata sunt. Draco devoratoris mulierem, Ecclesiam scilicet, et puerum (illum fortem qui recturus erat « gentes virga ferrea, » et mox sub Constantino principe regnatus) mulieris fugientis in desertum, vers. 4, 6, en persequens primus impetus. Draco prælio victus et cantatum opinicum: « Nunc regnum Dei et Christi, » vers. 9, 10, en fractus et contusus. Draco ira percitus et mulierem fugientem persecutus, vers. 13, 14, en secundus conatus. Sed mulier adjuta a terra qua absorbeat persecutionum fluctus, ex iterum cessatio. Denique draco rursus « iratus et facturas prælium eum reliquis de semine mulieris, » neque quidquam proficiens, en tertia et extrema, et cassa molimina, mulieris requies.

11. Tertia visio circa ultionem Gentium, cap. xiii.

Tertius hic describitur Diocletianica persecutionis character, isque maxime singularis et proprius: quod ea persecutio sola ex omnibus sub septem Augustis gesta sit, quod his sublatibus exincta sit, que erat plaga mortis idolatriæ inflata; quod denique plaga illa curata sit, ipsaque idolatria persecutio sub Juliano Apostata non modo vitam, sed etiam regnum resumpserit.

Bestia igitur septiceps septem sunt Augusti, sub quibus decennalis illa persecutio gesta memoratur. Primus Diocletianus, ab ipso initio solus, adscivit cateros in imperium; hinc accedunt Maximianus Herenlius, Galerius Maximianus, Constantius Chlorus, Maxentius, Maximinus, ac deinde Licinius. Cum vero hi septem non eodem tempore, nec eadem omnes concubitate saevirent, tres elegit Apostolus quos singulari quodam modo exhiberet, Maximianos duos et Diocletianum

ipsum, ex quibus tota moles extitit. Historiam premittimus auctore Lactantio, cuius haec verba sunt: « Ab Oriente usque ad Occidentem tres acerbissimæ bestiae saevierunt, » *De Morte persecut.*, xvi. Locus omnino notus ad describenda sub his tribus quas nominavimus feris, tetra et atrociis, ab ipso anno 303 persecutionis initia. Nunc ad singulos characteres: « Bestia quam vidi, similis erat pardo, » *Apoc.* xii, 2. Maximianum Herenilum hic ponimus, varium, versipellem, nunc abjecto imperio, nunc resumpto noctum, nunc amicum Maxentio filio, Constantino genero, ipsi Galerio, nunc ab illo dissidentem: nullus pardus colore aut pelle magis varia. « Pedes ejus pedes ursi, » animaliforme, rapax, boreale, Galerius Transdanubianus ab ipsis, de quo Lactantius: « Naturalis barbaries et feritas, a sanguine Romana alieni: habebat ursos ferocios et magnitudini sue simillimos, » *ibid.* ix, 21. Pergit Joannes: « Et os ejus sicut os leonis. » Ad os pertinent edicta feralia. Haec Diocletiani primi imperatoria nomen prefererant: leonem referunt cruentia voces.

« Plaga mortis, » qua occidit unum caput, deinde vero « curata, » est idolatria, amissis vribus, amissis imperio, velut mortua, conalescens tamen, cum post 50 annos, quibus victa et exarmata sub Constantino et ejus liberis jacuisse videbatur, tandem a Juliano Apostata rursus regnatrix atque persecutrix. Eo ergo pertinet illud Propheta nostri: « Et admirata est universa terra post bestiam, » nempe ubique terrarum idolorum servitus se tam inexpectato instauratam obstupuit. « Et adoraverunt draconem, » assuta diabola coluerunt; « et adoraverunt bestiam, » ipsum imperium Romanum ipsos imperatores, ipsum Julianum pro deo, pro Serapide, pro solis filio se genentes, stasque imagines cum idolis thure et suffitu adorandas proponentes; « dicentes: Quis similis bestie, aut quis potest pugnare cum ea? » que seipsam suscitaverit, ac deos romanos invictos esse ostenderit. « Nam data est illi potestas, » non effusa, et ad libitum illimitata, sed ut ceteris, et Antiochæ, et mense quadragesima duos, certo quadam spatio divina potentia circumscripto, et ipsa tanti persecutoris eadem ac punitio finito; quod ipse etiam fateri cogere tur, dicens: « Vicisti, Galilæe, » *Theod.* iii, 22.

« Aliæ bestia, » vers. 11, sunt sophista et magi, v. g. Iamblicus et Maximus, qui jam a Diocletiani temporibus, deinde sub Juliano Apostata, falsa philosophia, magisque artis: ac præstigiis auxilio venerunt idolatriæ. « Habebat cornua duo similia agni, » quo significatur Julianum multa ex christianis institutis in idolatriæ splendorem usurpasse, v. g. curam pauperum, sacerdoti majestatem, etc.

12. Quarta visio circa ultionem Gentilium, cap. xiv.

Apparet super montem Sion martyrum gloria, vers. 1, 2, in Ecclesiæ vexatae solatium; apparet Evangelium æternum ab Angelo modo celo portatum, vers. 6, 7; id est toto orbe clarum. « Babylon illa magna, » id est Roma, divina justitia ponas dedit, clamante Angelo: « Cecidit, cecidit, » vers. 8. Victa est, capitæ est, præda et ludibri Alarico, barbaris data est, pristino imperio et splendore multetata; tum in urbe et extra urbem immittitur gemina fals ad messem et ad vindemiam, vers. 16. In ipsa enim civitate Gensericus a S. Leone Papa exoratus pepercit sanguinem, opes demessuit. At in vindemia sanguis effusus designatur. « Calcatus est lacus extra civitatem, » vers. 20. Paulo post Gensericum, ab eodem Leone Papa Attila Hunnus a civium sanguine deterritus, ad vastandas igni ferroque provincias se convertit, et exivit « sanguis de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta, » hoc est 70 fere leuis; et velut calcatis uiris longe lateque torcularia redundarunt.

13. Quinta visio de septem phialis ac plagis, cap. xv et xvi.

Plaga illæ horreuta ad unum idemque tempus pertinent, Valerianus scilicet, alioquin boni principis, sed diri persecutoris.

Prima phiala effusa super terram designat immissum in paganos ulcus pessimum, sive pestilenzialium tumorum: non quod Christiani prorsus immunes, sed quod parcius læsi. Vid. Eusebium, vii, 22.

Secunda et tertia phialis in mare et in flumina effusa in ipso imperii corpore, et per singulas deinde provincias, bella civilia exarserunt, et ubique sanies et cadaverosus sanguis apparuit, prouulgato per angelos divino iudicio, ut Romani sanguinarii post tantas sanctorum cades exsuffrarent civium sanguine quem sitirent.

Quarta phiala super solem velut ad accendendum ejus ardorem effusa est, unde astus, int-

rabiles siccitates, sterilitas, fames, quæ per hæc tempora memorantur. Conf. Dionysium Alexan-
drinum, S. Cyprianum ad Demetr.

Quintam phialam effudit Angelus « super sedem bestiæ », quæ sedes Roma est, æque sedes imperii et idolatriæ; et factum est regnum ejus tenebrosum, » capto Valeriano imperatore, ejusque corpore Sapori Persæ substrato ad concendendum equum: obscurata interim hoc examplet proculata majestate, ac per provincias tringita tyrannis exortis, quos inter viri ignobles, et duo etiam feminae memorantur ad tanti imperii propodium.

Sexta phiala effusa est « super flumen illud magnum Euphratæm, » eoque velut exsiccatæ, aperuit viam « regibus Orientis, » et immensis illis exercitibus de quibus actum cap. ix, 14. Joannea educit reges « totius terræ, » exteris scilicet et Romanos, in locum qui vocatur hebreæ Armageddon, qui est mons Mageddon, tanquam in eum scilicet quo, velut ex consuetudine Scripturarum, regii exercitus cadi solent: quo Sisara et reges Chanaan interiecione deleti sunt, quo occidit Ochosia rex Juda, quo Josias a Nechoë Egypti rege interemptus, ex quo secutus est ille ingens apud Zachariam « in Mageddon planctus, » xii, 2, hoc est, tanta quanta potest esse lamentatio: tantus quoque in imperio Romano, duobus quoque regibus Valeriano et Juliano cæsis, exortu, as est luctus.

Septima denique phiala in aerem effusa, unde fulmina et tonitrua, et venti et tempestates cooriri solent: quibus etiam terra ipsa concutitur. Hac autem plaga designatur sub Valeriano rege universali quadam commotio et inclinatio totius imperii romani, ostensis tum maxime barbaris gentibus, Suevis, Alanis, Gothis imprimis qui agmine ducerent. In hac ergo commotione, Spiritus ille rerum futurarum testis tanquam in causa videt, et Joanni ostendit rem Romanam penitus fastigentem, ac labientis imperii motus, et exaudiat « e throno vox magna clamans: Factum est; » de imperio Romano conclamatum est: En a multo jam tempore quassatum jam ruit; et « facta est civitas magna in tres partes; » Occidentis imperium, quo Roma imperii sedes collocata est, in tres imperatores partitum, Honorem Ravennæ legitimum, Attalum Rome, in Galliis Constantium. Sic licet Valerianus rebus intentus, ad labientis sub Honore imperii tempora deducuntur, tanquam ad alteram ex successu plagam; nihilque aliud superest quam ut ipsum Romanum excidium, jam ex obliquo tantum, directe et plane significet, quod pertinet ad cap. xvii.

Nota, bestiam, quamquam special ratione in Dioctetiano ac decennali persecutione a Joanne consideratur, generatim tamen esse idolatriam, Roma toteque imperio dominante, eaque de causa hie etiam nominata. Imaginem vero bestiae adoratum nihil aliud esse quam imaginem romani imperatoris martyribus propositam, ad sacrificia et libamina, quod et sub Valeriano gestum auctor est Eusebius, vii, 17.

14. Sexta visio de Babylonica meretrice, cap. xvii.

Cum nulla fere inter interpretes existiter hic discrepantia, pauca memorari satis erit.

Septem capita septem reges sunt: quinque abierunt, unus est, et alius nondum venit, et cum venerit, oportet illum breve tempus manere; a qua verba claram rerum futurorum continent historiam. Futurum enim erat, ut quinque reges, Dioctetianus scilicet, duo Maximiani, Constantius Chlorus atque Maxentius in locum suum abiirent, totaque persecutio in uno Maximo vigoret; Licinius, postea persecutor futurus, tum expectandus esset.

Et bestia que erat et non est, et ipsa octava (Grace, octavus est rex), et de septem est regibus, sive capitibus. Quid quid est aliud quam ipsum quodammodo duplicatum, ac sibi ipsi superjectum novum Augustum, qui et inter septem censeatur, et octavus quoque numerari possit. Porro Lactantius rem enodat his verbis: « Maxentius patri suo (Maximiano Herculeo) post depositum imperium, purpuram mittit, et his Augustum nominavit, » De Morte persecut., xxvi, xxviii.

Mitto Babylonis seu Rome excidium, cap. xviii, necnon celestium spirituum laudes, cap. xix.

15. Posteaquam Apostolus copiosissime exposuit instantes primarum sub imperio Romano persecutionum eventus, ad ultimam persecutionem in fine saeculi transit, ejusque tres præcipuas circumstantias in unum caput xx contrahit, nempe de diabolo alligato et soluto, deque regno Christi ac de mille annis.

Serpens non est alligatus ab Angelo, aut in abysso reclusus, ne noceat omnino, ne tentet, ne

perseguatur Christianos; sed ne, ut olim sub paganismō, *universalis* seductio fiat, aut persecutio. Nec tacuit Joannes. Ligatus enim et clausus, « ut non seducat amplius, » ut olim indefinite, « gentes. » Non redibit unquam universalis illa seductio.

Mille annis, qui numerus perfectus est, denotatur complexio annorum quibus ad mundi extrema pertingitur.

Et regnaverunt (beati) cum Christo mille annis. Si hic ageretur tantum de cœlesti gloria et regno, illud imperium sempiternum diceret, non autem ad mille annos. Cum ergo dicatur beatas animas cum Christo regnaturas, prefecto intelligendum est de illo regno, sive de gloriis sanctarum animalium in Ecclesia Christi usque ad seculi finem, ante resurrectionem ultimam. Trias autem hic notanda sunt. Primo, agi de animabus sejunctis a corpore, ne quid suspicemur de milleniariorum error. Secundo, agi de passis sub bestia, hoc est in persecutione romana: si quorum Apostolus tormenta viderat, eorum praedicta gloriam. Tertio, eam gloriam illis attributam, ut cum Christo soleant, ut cum Christo judicent.

Præclarum Nazianzenum de gloria et regno hoc beatorum (martyrum) cum Christo per mille annos: « Non tu (Julianus Apostatam alloquitur) victimas pro Christo cæsas, nec magnos pugiles extiusti, Joannem Baptistam, Petrum, Paulum, Jacobum, Stephanum, Andream, Theclam, alios qui ei ante et post illos pro veritate, cum ferro, igni bellisque ac tyrannis decertarunt, tanquam in alienis corporibus, immo tanquam nullis iam corporibus; quorum nominibus praedari honores festisque constituta sunt; a quibus dæmones propelluntur, morbi curantur; quorum sunt apparitiones, quorum prædictiones; quorum corpora idem possunt ac beatæ animæ; quorum vel sola sanguinis gutta, atque exigua quamvis passionis signa, idem possunt quod corpora. » Orat. 3.

In dubios ultimis capitibus interpretandis a Cornelio nostro Bossuetius vix discrepat.

N. B. Bossuetiana Apocalypses expositio id imprimis videtur peccare, tum quod hujus libri symboli atque imaginis leviori momenti atque res, aut eventus, aut homines describitur; tum quia multis eventus ab Apocalypses predictis temporibus Valerianus imper. assignat et quasi concert, quos ante, sub Antonio Pio scilicet eius successore, contigit melius dixisset.

Quod attinet ad chronologiam ordinem, sea seriem rerum gestarum designandam, egregius est P. Jac. Philippus Lallemand, *Réflexions sur le Nouvel Testament.*

Nec de Bovet, *L'Esprit de l'Apocalypse*, contendendum in paucis quibus a Bossuetio discrepat, quanquam propria eius capitulo xxi et xxi expositio omnino est desiderata.

ALLIOLI APOCALYPSEOS INTERPRETATIO.

Thema Apocalypses est: *Certamen Christi cum hostibus suis et in eodem victoria.* Porro hostes Christi erant *Judaï et Ethnici;* hinc due hujus libri partes, quarum *prima* christiana religionis de Judaismo victoria describitur; *secunda* Gentilitas, seu Ethnicismus, ab eadem christiana religione devicta ostenditur.

Post titulum, cap. 1, 1-3, et prologum, additis epistolis ad septem Ecclesiæ, 1, 4-14, incipit *prima* pars, cap. v ad cap. xii, ubi agi de Judaismo a Christo et religione christiana devicto, hæc indicia sunt, tum quod divina ultio iisdem verbis intentatur, quibus Christus Hierosolymæ ex eisdem praenuntiavit, cap. vi, 13 seqq.; tum quia et ii qui per ea afficiuntur, et ii qui ab ea existunt, pariter Judæi sunt, cap. vii; tum quia templum et civitas sancta a Gentibus expugnanda praedicuntur, xi, 1, 2. Quanquam si quis iudicium extremum mundique finem hic quoque describit, nos verborum quibus vates utitur, sensum rei judicis exordio exhaustiri, contendat, calendum meum adjicio.

I. Conspectus prime partis, cap. vi-xii.

Fata hominum et regnum soli Deo nota sunt, cap. v; reve a Christus se de Judaismo triumphaturum praedicat, cap. vi, 2, ipsosque Judæos bello, vers. 4, 1 me, 5, et morte (gladio hostil et peste) excedens. Sancti, qui a Judæis martyris interempti sunt, jam nuno beati in celis, non querunt ex vindicta cupiditate, sed scisciantur quando eventi ruin sit, quod ipse Christus praedixerat, Matth., xxiv, 6-34, igitur horrenda clades denuntiatur, vers. 12 seqq., et ingratis; Chris-

tiani tamen, tam ex Iudeis quam ex Gentibus collecti, a periculis erunt immunes, cap. vii. *Mos.*, cap. viii, 2-3, Coelis stupentibus, angelii sex, classico quasi dato, divinae ultionis adversus Iudeos progressionem annuntiantur, imo exequuntur, a cap. viii, 7, usque ad finem cap. ix. Angelus Testamenti, Christi personam referens, rei judaicae eversionem, cuius apparatus et initium in antecedentibus visionibus descripta sunt, jamjam consummandam intonat. Cap. xi, 1-14, templo Gentibus tradetur, quo significatur ejus destruetio et finis Levitici cultus; deinde, vers. 15-19, septimus angelus christianam religionem de Iudaismo triumphantem canit; tandem, cap. xii, Ecclesia christiana victoriam in speciali visione sub symbolo mulieris parturientis vates iterum describit, ut quasi in summa priorem vaticinii partem repeatat.

In hac prima parte sigillatum haec admota:

Cap. vi, cum sigilla sex aperiuntur, Deus vindictam suam Iudeis minatur solummodo atque præparat, non jam exercutur.

vii. 1. Jubent angeli retinere ventos, ne noceant terra. Venti facile excitant tempestates et procellas. Quando igitur retinentur, ne spirare possint, non metuenda sunt tempestates. Cum autem procella sint symbolum magnarum calamitatum (*Cf. Dan.* vii, 2), nihil aliud haec imagine significari videtur, nisi clavis Iudeorum rebus imminentibus in Christianorum gratiam dilatio.

¶ 4. Notum est Cestium obsidisse Hierosolymam, neglectisque ejus capienda occasionibus, sequente mense obsidionem solvisse, atque abduxisse exercitum. Christiani qui erant in urbe, memores moniti Christi, *Math.* xxiv, 16, continuo ex urbe atque ex Iudea abiuerunt Pellam. Vid. Eusebium, *Hist. Eccles.*, lib. III, cap. v. Nonnulli etiam dispersi fuerunt per Europam atque Asiam, et cum Titus urbem obsedit, nemo in ea erat Christianus. Vid. Josephum, *De Bello Jud.*, lib. II, cap. xxii.

¶ 9. Christiani ex *Gentibus* commemorantur hic, ut significetur ex iis imprimis christianam Ecclesiam confundi. Joannem prospexit non modo Hierosolymae calamitates sub Tito et Romanis, sed etiam remotores eventus, scilicet mundi finem, hinc quoque patet.

viii. 1. Jam cum septimo sigillo reservato vindicta adest *inflatum*, panditurque in secunda visionum parte (in qua angelii *tuba canunt*) vindicta *incipientis* et *crescentis* descriptio.

¶ 2. Rite *tuba* dantur angelis exitiale bellum denuntiaturis.

¶ 3. Suffitius vulgare precum symbolum est.

¶ 4. Versus hi symbolico significat gratias Deo fuisse preces Christianorum, et *nunc in eo esse* ut exaudiantur, vindicta adversus Iudeos quasi laxis habentis.

¶ 7 seqq. Miro ordine sibi invicem succedunt septem calamitatem (tubæ) variis symbolis descriptæ: quatuor scilicet prioribus percussuntur res inanimæ, terra, mare, flumina et celum; quinta et sexta, homines; septima universum peragitur.

ix. 1. Stella quæ aperto quinto sigillo de calo cadit, est Satanus. Datum ei clavis putei, scilicet potestas suæ in terras emitendi, ut noceant hominibus.

¶ 3. Locusta sunt Satanae cohortes seu satellites, qui Iudeorum mentem ita excœsarunt, ut inter se dissidentes, omnibusque dediti vitiis, magis rei sue quam Romani ipsi nocuerint.

¶ 13. Describitur adventus Romani exercitus sub Tito militantis.

Rosenmuller ad h. 1. « Fingitur exercitus, duces habens sibi præfectos daemons, ad mala inferenda semper paratis. Jam vero cum malis daemons sedes in locis desertis a Iudeis assignari solet, eodem relegati, vinculisque constricti dicendi erant, quandiu illis nocendi potestas adempta erat, *Zachar.* v, 11; *Tob.* viii, 3. Hujus autem carceris locus in desertis ad Euphratem regionibus ponitur, quod homines in Palestina natì vel educati ad nullam forsitan regionem magis horrentur. Nunc jubet celestis vox vinculis liberari daemons malos, ibi vinculis constricto: quo significatur exercitum Romanum se jam parare itineri contra Iudeos. »

¶ 20. « Adorarent daemons et simulacra aurea. » Alii arbitrantur Iudeos, qui vite servanda causa se Romanis dedissent, diis sacrificasse, et signa militaria adorasse, in documentum so in fide Romanorum mansuros. Alii impropte haec intelligunt, servivisse nempe Iudeos pecunie, gemmis, mensis, a quibus, utpote inanimatis rebus, servari in periculo non poterant. Causa hic redditur, ut ultimum exitum Deus ad plagas Hierosolymorum addiderit, quia homines nil erant corvetti.

¶ 1. Angelus Testamenti (*Malach.* iii, 1) describitur, Christi personam referens, angelus,

inquam, dux et protector gentis Israeliticae, itinerum comes ac laborum, legisque promulgator in monte Sina. Talis aperte denotatur iride, quod signum est fœderis Dei cum hominibus, *Gen.* ix, 13, aliisque symbolis. Quia Iudei antecedentibus plagiis induruerant, angelus hic iis instantem finem fœderis denuntiat, scilicet elaps tempore brevi ad pœnitentiam dato, civitatem sanctam destructum iri, xi, 1-13, Ecclesiæque Christianæ de Iudaismo triumphum a septimo Angelo proclamatum, xi, 15 seqq.

¶ 4. *Sigma*, id est, clausa tene, ne legendo tradas: per metonymiam, quia quæ celata alios volumus, solemus obsignare, ut testamento; hoc est, maturum nondum est ultimum exitum; antea duo prophetæ pœnitentiam prædicent, oportet; deinde, nisi Iudei resipiscant, tuba septimi angelii insonante res Iudaica destruetur.

¶ 6. *Tempus non erit amplius*, id est, nulla amplius dilatio concedetur. Vox *χρόνος*; significat etiam *moran*, et verbum *χρόνος* interpretatur Hesychius *διατρέπειον*, *moran*.

¶ 9. *Devora illum*. Comestio haec anigmatica significant comprehensionem, quam sequitur meditationis, quasi concetto quadam. Sic quæ hene discimus, en dicimus in succum et sanguinem vertere. Et satis nota sunt Latinorum *propinare*, *imbibere*, *devorare*, *deglutire*, de rebus mente percipliendis.

¶ 11. Memorant Gentes, quia ad eos quoque pertinet vaticinium (xi, 3).

xi. Vid. quæ adnotavimus pag. 222 seqq.

¶ 1-3. Bello Iudeo incepit, antequam gentis excidium consummatum, Deus ad pœnitentiam Iudeos excitat tum minis, tum duorum prophetarum prædicatione.

¶ 4. Imago desumpta est ex *Zachar.* iv, 11, 14, ubi agitur de Zorobabele, laicorum, et de Jesu: sacerdotum principi.

¶ 5, 6. Imagines desumptæ ex IV *Reg.* 1, 9-12; *Eclit.* xlvi, 3; *Exod.* vii-ix. Census est, Deus Christianos et quæ atque olim Eliam, est protecturus; nihil tam magnum et stupendum est, quod non a Deo impetrant, si opus sit.

¶ 7. Bestia est Satanus.

¶ 8. Sodomis sape Prophetæ Iudeam comparant in peccatis et in pœna. Comparatur etiam *Egypto*, sive propter ejus idolatriam, sive quia sicut *Egyptus* Jacobi populum vi oppresserat, ita Hierosolyma Christi populum.

¶ 10. Imagine haec describitur Zelotarum insaniam, qui spretis Christianorum monitis, suisque viribus ac coelesti auxilio confisi, victoriæ ratam certamque habebant.

¶ 11. Census est: Non multo post Deus injurias eorum ulciscetur permittendo Hierosolymam reipæ ab hostibus expugnari.

¶ 13. Urbis expugnatio.

¶ 15. Quid septima tuba denuntiet, dici supervacaneum erat, quia satis per se eluet, ultimum scilicet Iudaismi excidium, ita ut regnum Dei jam sit sola Christiana Ecclesia. Hoc est argumentum epinicio quod sequitur.

xii. Palæstinorum Christianorum Ecclesia, ceterarum fons et mater, tanquam Iudaismi victrix modo descripta est: novo nunc symbolo hoc iterum elucescat, puta nascentem Ecclesiam a Iudeis vexataem instigante Satana, sed auxiliante Deo illesam mansisse, imo hostes suos prolli-gasse.

¶ 1-2. Mulierem quæ parturit, esse B. Virginem, ex se patet: Maria hic, ait D. Augustinus, figura est Dei Ecclesie ante Christum, e qua Christus ipse ortus est, quæcum mox facta est prima materque Christianorum Ecclesia.

¶ 4. *Tertiæ partem stellarum*, scilicet *Scribas*, *Phariseos* et *legis Doctores* vanæ sua sapientia inflatos, judeos.

¶ 6. Ille per anticipationem dicuntur: præcessit enim pugna Michaelis cum Dracone; qua finita, Dracon percutitus est mulierem, vers. 14.

Imago desumpta est a Maria Virgine, fugiente in *Egyptum* cum infante Jesu. Durante bello Romanorum cum Iudeis, Christiani etiam in Iudea magnis periculis fuerunt expositi. Sed consulerunt sibi fuga. Concesserunt nempe Pellam in Peræ. Tempus hic rursum annorum triū et dimidiū, quandiu duravit bellum Judaicum ducibus Vespasiano et Tito.

17. Quoniam nihil efficeret Satanus contra Christianos ex *Judeo*, vel ceteros Christianos in *Judeo*, solumnam dimittit, totam rabiem in Christianos ex *Gentibus*, efflatus: quae sane apta transitio est e prima parte hujus libri ad secundam.

II. *Conspectus secunda partis*, cap. xiii—xx, 5.

Romanum imperium ejusque antichristiana potestas ex una parte, xiii, 4-18, ex altera Sanctorum chorus in scenam prodeunt, xiv, 1-5, velut athlete duos inter se dimicaturi: unus viribus et astu potens, alter inermis divinas laudes concinendo. Piorum patronum se Deus proficit: ideo a duobus angelis praedicitur Romani imperii exitium, ac ponit a Christiani nominis hostibus sumenda, xiv, 6-13; Messias ministros suos progredi jubet, tanquam messores et vindictatores, ut divina decreta exequantur, xiv, 14-20. Dum angeli septem quasi in procinctu stant ad mandata Christi obediunt, Electi, stantes circa thronum Dei, epinicionem preceinunt. Hymno dicto, septem ultrices phiale, quasi totidem voces ad pontificiam metu calamitatum vocantes, in terras effunduntur, xv, 5-18. Cum homines non resplicant, Romanum imperium calamitatibus tum intes-
tinis, tum externis absumpsum, labefactatur et fatus, xvi, 19-21. In urbe Roma, velut imperii sui capite, Ethnicismus consedit: ponitur ergo hic vaticinium adversus Romanum. Urbs illa, cultu idololatria contaminata, Christianorum ebria sanguine, libidinibus foeda, fracto imperii robore, vix principes habere potest, usque dum imperii primaria sedes esse desinat, xvi, 1-11. Reges qui initio Roma partes sequentur, et adversus Christi Ecclesiam pugnant, ad Agnum conversi, Roma Ethnicæ exitium perficiunt, xvi, 12-18. Ornatur nunc Roma excidium, primum planctu publico et lamento de urbis tam gravi ruina, xviii, 1-24; deinde opinio in tam memorabilem victoriam in celo per orbem decantato, xix, 1-10; tandem sollemni pompa triumphali, xxi, 21. His peractis, describunt latissima religionis christianæ et regni Messiani in his terris fata, post idolatriam in plerisque orbis regionibus extirpatam, seu diabolo per annos mille alligata. Quo sequuntur, ultimos mundi eventus emarrant.

In hac secunda parte haec sigillatim adnoto:

xiii. Vid. quod adnotavimus pag. 252 seqq.

¶ 6. *Tabernaculum*, id est cultum Christianorum et religionem. *Et eos qui in celo habitant*, id est, beatos Martyres quos post mortem etiam convicis lacerare non desierunt Ethnici, seu potius Christianos in terris degentes. Cf. I Cor. iii, 16, 17.

16. Simulacula locuta esse, creditum Ethnicis, et arte diabolica, credere fas est. Lactantius, lib. II, cap. vii: « Illud etiam mirabile, quod simulacrum Fortunæ mulieribus non semel locutum esse traditur; item Junonis Moneta, » etc. Apollonii etiam imago vi dæmonis locuta, ut est apud Philostrom.

xvi, 17. *Converso ad Christianam fidem Constantino*, de Ethnicismo actum est.

xvii. Vid. notata ad pag. 303 et seqq.

xviii, 4. Cum urb excidium ab Alarico proxime imminaret, ea excesserunt multi Christiani, v. g. S. Paula, quæ Bethlehemum confugit apud S. Hieronymum.

¶ 8. Roma ab Alarico expugnatur.

¶ 21-24. *Imagines e Prophetis desumptæ*, nec litteraliter premendæ.

BARTHOLOMÆI HOLZHAUSER APOCALYPSEOS INTERPRETATIO.

Septem Ecclesiæ que sunt in Asia, ad quos nominatim scribit Joannes, sunt typus totius Ecclesia Catholicae in variis suis statibus, septem scilicet. Id a Spiritu Sancto monetur; nam, expletis monitis ad harum Ecclesiæ angelos, iii, 22, D. Joannes addit: « Qui hal. t. aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiæ. » Quæ verba sane sunt attentionem excitantia ad mysterium aliquod, seu altiorum ac remotiorum sensum intelligendum.

Ceterum singulis statibus respondent tum singuli dies creationis, tum septem historiæ Israëlitica epochæ, tum septem doma Spiritus Sancti.

Piures sunt in Apocalypsi repetitiones, seu potius *quasi repetitiones*, quia in unaquaque pec-

currit quidem moraliter ab initio usque ad finem Ecclesiæ historia, sed non in singulis reperiuntur omnia et eadem facta, cum omnibus et iisdem circumstantiis; et facta quæ in singulis biōne inde eadem sunt, alii equidem imaginibus representantur, et alias instructiones continent. Sed hoc respectu totus liber ita dividit potest:

Cap. i—iii, monita ad septem Asiae Ecclesiæ, quibus generalis conspectus historiæ ecclesiæ adumbratur.

IV—xi. Ecclesiæ historia ab ejus initio ad finem usque variis symbolis sigillatim conficitur.

xii—xix. Secunda repetitio, in qua pauci, sed maximi momenti praenuntiantur eventus.

xx. Tertia repetitio, in qua, omisso quæ ad nascentem Ecclesiam spectant, quedam ad finem ejus pertinentia delinquantur.

xxi—xxii. Quarta repetitio, qua tantum describuntur Ecclesiæ militantis ultima fata, perennisque ejus in celis triumphus.

Nota, singularam Ecclesiæ ætatem non certo temporis articulo exordiri aut desinere, ita ut eodem ætas altera jam plene desierit aut sola vigeat. E contra, ab una ætate ad aliam sensim et sine sensu fit transitus, ita ut aliqua ætate ad finem vergente alia ætas jam oriri incepit et quasi illabatur.

Conspectus septem Ecclesiæ statutum.

i. *Ephesus. Etas semiannua*, in qua Evangelium, quasi granum sinapis per orbem seminatur, suamque vineam Deum in Christum inserit. Apostolorum tempus. Versus finem Apostoli omnes, Joanne exemplo, martyrio sublati sunt; eorum successores contra Nicolaitas decerpunt; prima charitas intepuit. Correlativa: 1° Donum *sapientiae*, qua quæ sursum sunt sapientur, non quo super terram, Act. ii, 45. 2° *Prima creationis dies*, quam, Spiritu Domini super aquas abyssi volitante, lux facta est, et a tenebris divisa. 3° *Prima mundi ætas*, ab Adamo ad Noe, in qua secundum carnem propositum est hominum genus.

ii. *Smyrna*. « Esto fidelis usque ad mortem. » *Etas irrigativa*, in qua Domini vinea recens plantata sanguine Martyrum irrigatur. « Habetis tribulationem diebus decem: » hoc significantur decem persecutions generales. Correlativa: 1° *Donum fortitudinis*. 2° *Secunda creationis dies*, in qua factum est firmamentum in medio aquarum, quo figuratur Martyrum fortitudo in mediis tribulationum ductibus. 3° *Secunda mundi ætas*, a Noe ad Abrahamum usque, in qua prium victimarum sanguis in Dei honorem effusus est.

iii. *Pergamus*, scientiarum lande nobilis. *Etas illuminativa*, a Constantino ad Carolum Magnum. 88. Patres sua doctrina illuminant Ecclesiam, hæreses dissipant. Correlativa: 1° *Donum intelligentie*, qua a SS. Doctoribus mysteria SS. Trinitatis asseruntur et illustrantur. 2° *Tertia creationis dies*, quando receperintibus aquis in unum locum, apparuit arida, terraque herbam virensem et lignum pomiferum protulit: haud alter baptismalibus undis irrigatus Ecclesiæ campus produxit omnium virtutum gramen et flores, neconon arbores pomiferas, scilicet SS. Doctores. 3° *Tertia mundi ætas*, in qua ex una parte Israelitarum hostes et impii morte multiplicati sunt, scilicet Sodomita, Phara, Core, Dathan et Abiron, ex altera legem Mosi dedidit Deus, qua legem naturalem perficit et illustrat: ita haec Ecclesiæ ætate, a Doctoribus confutantur hæretici; hinc et quia habes illic tenentes doctrinam Balaam... doctrinam Nicolaitarum, a II, 14, 15.

iv. *Thyatira. Etas pacifica*, a Carolo Magno ad Carolum V imperatorem et Leonem X Pontificem, Regnam Christi per suam Ecclesiam. Monita contra seculares ac mundanos mores. Jezabel. Correlativa: 1° *Donum pietatis*. SS. Frandiseus, Thomas, Bonaventura, etc., etc. 2° *Quarta creationis dies*: « Fiant luminaria in firmamento celi, » etc. 3° *Quarta mundi ætas*, a Moyse ad templum Salomonis. Davidis Psalmi.

v. *Sardis*. « Nomen habes quod vivas, et mortuus es. » *Etas purgativa*, a Carolo V ad adventum *Pontificis Sancti et Regis Potentis*. Triticum suum eribabit Christus. Bella, sediciones, hæreses, Ecclesia afflita, suis divitiis et honoribus nudata, spoliata monasteria. Correlativa: 1° *Donum consilii*. 2° *Quinta creationis dies*: « Producant aquæ reptile animæ viventis, et rotatæ super terram sub firmamento celi. » Pisces et aves symbolum sunt, tum effrente libertatis, tum carnalium hominum. Cf. S. Judas Epist. vers. 10 seqq. 3° *Quinta mundi ætas*, a templo Salomonis usque ad captivitatem, Schisma Jeroboam, Lutherus.

vi. Philadelphia, *amor fratrum*. *Aetas consolativa*, ab adventu Regis Potentis et Pontificis sancti ad Antichristum. Pro calamitatibus quinta etatis Ecclesiam Deus solabitur. Catholica Ecclesia universalitas atque unitas. Fidei Christiana professi sine exteriori seu temporali protestate. Religiosis ac sacerdotibus florens Ecclesia. Boni pastores. Multi sancti et Doctores. Pax vigebit regnante Rege Potenti ejusque successoribus. Correlative : 1° *Donum prudentia*. 2° *Sexta creationis dies*. « Et dominamini (homines) pisibus mari, et volatilibus coli, et universis animalibus quae moventur super terram, » quibus verbis dominatio Regis Potentis significatur. 3° *Sexta mundi aetas*, quae incipit a liberatione Iudeorum, templi et Urbis reaificatione. Rex Potens respublicas destruet, evertet Turcarum imperium, in Oriente et in Occidente dominabitur.

vii. Laodicea, *populorum iudicium*. *Aetas desolativa*. Antichristus. Mundi finis. « Neque calidus, neque frigidus. » Divini cultus oblitio, item virtutum omnium. Rara fidei Christiana perititia. Rerum humanarum in terris peractio. Correlative : 1° *Donum scientia*. Christum judicem ut Deum cognoscere omnes. In celo clara visio fidem evacubuit. 2° *Sexta creationis dies*. Completo suo opere, requiesceret Deus cum sanctis suis. 3° *Prior Christi in terras adventus per incarnationem*.

Pauca nunc de capitibus singulis.

Cap. vi. *Sigillum primum*, bellica Christi mundum ingredientis expeditio, ut in eo devicto regnet; *secundum*, Nero; *tertium*, Hierosolymæ reique Judaica excidium; *quartum*, Domitianus; *quintum*, Christiani vexantur, a Trajano usque ad Diocletianum; *sextum*, Diocletianus et Maximianus.

Cap. vii. Ecclesiam militantem Deus solatur. Quatuor Angeli sunt Galerius, Maxentius, Maximinus et Licinius. Vers. 9-17, Ecclesia triumphantis solitum, Martyrum Victoria.

Cap. viii. *Sigillum septimum*, pugnat Ecclesia adversus haeresiarchas, eorumque factores usque ad consummationem seculi; item, adversus Julianum Apostolam.

Vers. 7. *Primus Angelus tuba canens*, Arius; *secundus*, Macedonius; *tertius*, Pelagius; *quartus*, Nestorius; *quintus*, cap. ix, Eudoxus: stella qua de celo cedit, Valens imperator, locusta, Gothi, Vandali, etc.; *sextus*, Luthorus: quatuor Angeli solvendi sunt ejus factores, tum principes, tum sacerdotes aut religiosi. §. 20-21. Calamitates ab ipsis Catholicis parte.

Cap. x. *Consolatio Ecclesie in sexta etate*. S. Ignatius et Jesuitæ. Tridentinum concilium. Infideles evangelizantur. Catholici reges.

Cap. xi. Toto orbe propagatur et exaltatur catholica Ecclesia. §. 2. Terra pars Gentilibus (Turcis) et Antichristo reservata, ita ut eam Ecclesia nunquam occupet. §. 3-13. Antichristi persecutio. §. 14-19. Ultima tuba et plaga. Cf. *Math.* xxiv, 29 seqq.; *Luc.* xxi, 25 seqq.

Cap. xii. Signum seu mulier est Ecclesia; puer, Heraclius; draco, Chosroes.

Cap. xiii, 1-10. Ecclesia adversatur tum Mahometus, tum Antichristus. §. 11-18, execrandus et impius Antinapa bestiam *adorare facit*.

Cap. xiv, 1-14. Martyrum gloria et triumphus. §. 14-20, extirpatio haeresum.

Cap. xv, 1-4. Christiani et Judæi Antichristo superstites dant laudem omnipotenti Deo; et Filio eius Iesu Christo.

Hoc versiculi clauditur Holzhauseri Commentarius. Cur eum non absolveret interrogatus, respondisse fertur, se pristino suo ingenio ac lumine carere, ideoque muneri tanto iam esse imparem. Opus deno in lucem recente editum est Vienne in Austria, 1850, cura societatis Melchitaristarum dictæ; recentius autem illud gallice vertit, et ad exitum perduxit Can. de Wuilleret, hoc titulo : *Interprétation de l'Apocalypse, renfermant les sept âges de l'Eglise Cath., etc., par Barthélemy Holzhauser, ouvr. trad. du lat. et continué par le chan. de Wuilleret*, 1856, apud Vives.

Judice Haneberg, *Geschichte der biblischen Offenbarung*, part. viii, cap. iv, § xi, Holzhauser primas tenet inter omnes Apocalypses interpretes.

Alius quoque in Apocalypsim Commentarii, plentioris licet quam acutioris, synopsis hic, ne quid omittam, cum tua bona venia, optime Lector, paucis subiectam. Operi titulus : *Clavis simplicissime Explicationes libri Apocalypses, auctore P. F. Verschraege, Tornaci, 1855.*

VERSCHRAEGE APOCALYPSEOS INTERPRETATIO.

¶ « Opus in septem partes divisum est, quarum sex representant sex ordinarias dies Magnæ Hebdomadae, per sex principiores aetas Ecclesie Christi, incipiendo ab Ascensione Domini; septima vero pars consideratur ut magnum aeternumque sabbatum, ad quod pertinet, quæsi Parasceve, quidquid tristis praecedere debet extremum mundi diem, et etiam extremum iudicium: sicut in veteri lege vespera feria sextæ, et tota sequens noct, pertinebat ad sabbatum. Sex ergo prioribus partibus, sub aliis et alias imaginibus, sexies repetitur Historia Ecclesiastica; ultima parte datur descriptio Jerusalem coelestem. »

2. Asia (t, 4) septem Ecclesias continens, significat orbem catholicum universum, non solum in sua extensione, sed et in sua duracione, prout universum Christi Ecclesiam ab initio usque ad finem ejus in terris continet. Vox enim *Asia* significat *lotosa*, seu *turbida*: talis autem semper dici potest Ecclesia militans, tum propter continuas tribulationes quas patitur, tum propter plurimam peccata multorum membrorum suorum; quamvis alio sensu vere sit tota « pulchra », et « macula » in ea nulla reperiatur.

Porro, siue *septem* Ecclesias particulares in Asia Minor numerantur, ita *septem* sunt Ecclesia universalis præcipue epochæ, seu aetas. Consequenter et Angeli eorum præfigurabantur omnes Pontifices, non unum aliquem pro singulari epocha, sed omnes qui in variis istis temporibus debebant existere. Etiam status singularum istarum Ecclesiarum, de quibus hie questio est, præsumtabat statu universalis Ecclesie, que in diversis suis epochis, vel calamitatibus turbata per persecutions, haereses, schismata aut scandala, vel illustrata triumphis, in spiritu propheticæ a S. Joanne prævidebatur. Omnia igitur quæ in sequentibus Epistolis dicit inspiratus scriptor de Episcopis seu Angelis septem illarum Ecclesiarum, et de populis illis commissis, non de istis solunmodo, sed etiam et forte maxime de Pontificibus Romanis, in septem Ecclesia Catholicæ epochis, et de universo populo Christiano illis commiso, potest aut debet intelligi.

Variis modis a variis auctoribus dividuntur epochæ Ecclesie Christi, quæ aetas dici solent. Omnibus attente consideratis nobis præplacuit divisio, quam proponit et sequitur opus cuius titulus : *Bible de Vence*, ubi sumitur

Prima aetas, ab initio prædicationis Evangelii per Apostolos, usque ad Arianismum, circa ann. Christi 320.

Secunda aetas, ab initio Arianismi usque ad invasionem Barbarorum in Imperium Romanum, incepitam per Hunnos et Gothos, ann. 395. Hæc aetas est brevissima tempore, sed eventibus valde notabilis.

Tertia aetas, a præfata invasione usque ad initium Mahometismi, anno Domini 609.

Quarta aetas, ab initio Mahometismi usque ad initium Lutheranismi, anno 1517. Hæc aetas est hecunque longissima, et ob tyrannidem Mahumetanorum, et schisma Graecorum, valde calamitosa.

Quinta aetas, ab initio Lutheranismi usque ad completam extinctionem Imperii Romani sub Franciscio II, qui abdicavit, cogente eum Napoleone, ann. 1806. Etenim ejus filius et successor non resumpsit titulum Imperatoris Romani.

Sexta aetas, est et erit a præfata abdicatione usque ad proxima præludia iudicii extremi. Incertum quādīus haec adline duratura sit.

Sextina tandem et necessario *ultima aetas*, erit beatæ æternitas in qua celebrabitur magnum sabbatum, dum scilicet Deus cum omnibus electis suis introierit in quietem suam.

3. Interim notandum, quod tum initium, tum finis singula aetas non debeat suum omnino stricte, præcise ad annum vel diem aliquem absolute determinatum, quia magni eventus soleant a longe paulatim preparari, antequam initium clare distinctum sumant; et similiter post compleatum cursum, nonnulli paulatim evanescere.

4. Sic igitur reperiuit prophætica historia Ecclesie universalis, *primo*, in ordine quo ponuntur in hoc libro septem illæ particulares Ecclesiae, in earum statu et nominis significacione;

secundo, in apertura septem sigillorum et singulorum sequelis; *tertio*, in sonitu septem tubarum, et his que post singulum sonitum contingere videbimus. Sic pervenimus usque ad caput duodecimum, ubi per apparitionem symbolicæ Mulieris incipit *quarta repetitio*, sed non tam completa, nec tam clare septem epochis distincta, ac praecedentes, tamen lectorem iterum ducens ab initio usque ad finem historie ecclesiastice. Capite **xv** resumitur *quinta* vice eadem historia per effusionem septem phialarum, quæ repetitio est iterum septem epochis clarae distincta ex duobus capitibus comprehensa. Postea sequitur *sexta repetitio*, quæ claudit historiam Ecclesiae militantis, sed non facile distribui potest per septem epochas; incipit tamen evidenter etiam per primas Christianorum calamitas sub Pagano; um tyrranide, et terminatur per extremum iudicium, clarissimam quidem quam in praecedentibus repetitionibus expositum. *Tunc* liber Apocalyp. clauditur per historiam, seu descriptionem Ecclesiae triumphantis in colis, in qua tamen repetitum aliquia recapitulatio sive memoriam præteriorum, quo locum habuerunt in terris.

5° Nume ad singulas deveniamus *Ætates*, cap. II-II.

1° Ephesus significat *desiderium*; illo ergo nomine vocatur civitas quæ est sedes primæ ex septem Ecclesiis. Illo mystico desiderio apte repræsentatur Ecclesia Catholica in prima sua *Ætate*, dum Apostoli omnes multique alii ex Christi et Apostolorum discipulis recenter inflammati igne Spiritus Sancti, ardenter desiderabant progressum regni Christi, pro quo solo vivere et mori cupiebant. In prima illa Ecclesia universalis epocha, Angeli illius, seu Episcopi, id est, summi Pontifices, qui postea speciali nomine *Pape* vocati sunt, fuerunt S. Petrus, ejusque successores usque ad Arianismum, qui omnes sanctorum catalogo adscripti sunt.

2° Smyrnæ nomen significat *myrrham*, quæ significatio mysterio non caret, si quidem illa Smyrnensis Ecclesia apte in secunda ætate repræsentat Ecclesiam Catholicam, proprie nimis amaritudines quibus tunc Spousa Christi fuit replata, quæ oriebantur ex vehementissimis persecutioibus, et ex furiosa Arianorum heresi. Omnia quæ Smyrnensi Episcopo et Ecclesia scribuntur, Romanis etiam Pontificibus et Ecclesia universalis in secunda epocha applicari possunt: etenim contra S. Sylvesterum ejusque successores multum sevierunt Ariani, Donatisti, Novatiani, Sabelliani et etiam principes, eorum hereticorum protectores.

3° Nomen civitatis Pergamus, vel Pergamum significat *elevationem*, quod inde provenire videtur, quod in loco elevato, seu montuoso, non autem in valle sita esset; sed forte magis ex dispositione divina Providentia, quia ejus Ecclesia debebat praedigare Ecclesiam universalem in tortia sua *ætate*, in qua vera illa Christi Spousa, non obstantibus omnibus persecutioibus, incipiebat notabiliter *elevari*, seu *exaltari* supra furentes inimicos suos, per triumphos verae fidei, de idolatria, ac de omnibus istorum temporum heresisibus. Ea etiam in epocha reperiebantur viri valde notabiles sub omni respectu, qui successivæ cathedram S. Petri occuparunt; floruerunt maximi SS. Patres et Scriptores Ecclesiastici; celebrata sunt præcipua antiquorum temporum concilia; tum generalia, tum particularia; instituti sunt cum multis Ordines religiosi; ad Christum conversæ sunt plurimæ nationes, etc.

4° Thyatira *aromata* significat, alias etiam *sacrificium laboris et contritionis*; inde Thyatensis Ecclesia apte videtur praedigare et prænuntiare Ecclesiam universalem in quarta sua *ætate*, in multis laboribus et contritionibus, in plurimiæ anxietatibus et tempestatibus existentem, multaque sacrificia boni odoris Deo Patri et spono suo charissimo Christo offerentem, tum inter horrendas Mahometanorum vexationes, tum inter continuas molestias Graecorum, unde secutum est eorum schisma; tum denique inter violentas turbationes et commotiones novorum hereticorum sæculorum xv et xvi. Insuper et illis sæculis plurima etiam passa est Ecclesia Catholica ab imperatoribus, regibus, aliisque principibus, sive quia heresim ipsimet amplectebantur, sive quia hereticis aut schismatis favebant, sive quia Ecclesia jura usurpare conabantur, aut aliis quibusvis modis contra piissimum Matrem suam rebellabant.

5° Sardis nomen significat *princeps*, seu *principium lœtiæ*, alias etiam *canticum gaudit*. Quæ nominis significatio; ac plurima de Episcopo dicta, si applicantur universæ Ecclesie in quinta sua *ætate*, notandum est illo tempore (seculo xvi et deinceps) multos Ordines religiosos vel reforuisse, vel fuisse reformatos, vel tunc institutos; multas nationes, per Jesuitarum præsertim labores, ad Ecclesiam Christi fuisse adductas; plurima etiam per concilium Tridentinum

fuisse explicata, statuta, renovata, reformata; plurimos errores damnatos, abusus prescriptes, instituta seminaria, etc., quibus omnibus Ecclesia novas splendidasque victorias de potestatis adversis retulit; et ita quidem omnino videtur adimpleta fuisse prophætica significatio nominis Sardis.

6° Nomen Philadelphia, compositum ex duobus vocabulis Graecis, significat *anorem fratris*, seu *fraternitatem*. Quod quomodo isti nostræ difficultatæ atæ Ecclesia apte conveniat, intelliges si notes primo, in concursu populorum, nationum et sectarum, qualsis hodie sit, jam aliqualem, et quidem valde notabilem *fraternitatem* effulgere, qualis forte nunquam ante in mundo visa fuit; et sumi posset ut præludium futura conversionis ad eamdem fidem. Plurima erim inveterata, ac pessima præjudicia contra fidem et Ecclesiam Catholicam inde occasionaliter dissipata fuerunt. Secundo, omnes secta acatholicae sciunt, imo quasi oculis vident, Deum Ecclesiam Catholicam *diligere*, et efficaciter protegere; palpabi experientia cognoverunt virtutem fidei Catholicæ, indeque plurimi convicti fuerunt de ejusdem veritate. Tertio, sexta illa ætas Ecclesia etiamnum durat, nec debet terminari nisi post universalem conversionem omnium populorum, zimta modo ultima Antichristi persecutione, et tunc omnibus populis tandem in una fide collectis, endem charitate unitis, utique habebitur vera et universalis fraternitas; ergo tunc apparebit in toto suo splendore magna *Philadelphia* Eccœsa.

7° Nomen Laodicea, seu Laodicensis, significat *populus justus*, et apprime præfigurat septimam Ecclesie universalis ætatem, in beata aeternitate locatam, ubi solus et totus populus vere justus sub solo supremo episcopo Christo constitutus erit.

A. G.

Annotationes quibus *Commentaria R. P. Corneii a Lapide in Apocalypsin B. Iocantis Apostoli* illustravit ac dedit Aug. CRAMON, diæcesis Ambianensis presbyter,
Nil obstat quin imprimentur.

Statum Ambiani, die 23 octobr. ann. 1653.

† JAC. ANTONIUS,
Ambian. Episcopus.